

جایگاه معلم در نظام آموزشی استرالیا



افشین چمن آرا

مشاغل ستادی و کارشناسی منصوب شوند، ولی کارشناسان ستادی بدون احراز صلاحیت نمی‌توانند به تدریس اشتغال داشته باشند. معلمان از طریق آگهی در جراید، برای مدارس موفق و ممتاز برگزیده می‌شوند. انتخاب مدیر و معاون مدارس نیز از همین طریق صورت می‌گیرد. ارزیابی کار معلمان در هر ایالت از نظامی خاص پیروی می‌کند (الماسی، ۱۳۷۵).

*** شنبه برگزاری دوره‌های آموزشی

در استرالیا به‌منظور توجه به نیازهای محلی و شرایط واقعی مدرسه و در نظر گرفتن نیازهای حقیقی معلمان، مسئولیت برگزاری دوره‌های آموزشی غالباً برعهده مدارس یا نواحی آموزش و پرورش است. هدف از اجرای این دوره‌ها به‌صورت مدرسه‌محور ارتقای توانمندی معلمان در سازمان‌دهی فرایند یاددهی - یادگیری، و افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است و اکثراً معلمان برگزیده یا معلمان راهنما که با تغییرات جدید در برنامه درسی آشنا هستند، آن‌ها را برگزار و مدیریت می‌کنند. شرکت در دوره‌های آموزشی اجباری نیست و معلمان و مدرسان در برنامه‌ریزی و تعیین سرفصل‌های آن‌ها همکاری دارند.

دوره‌های مورد نظر که شامل روش‌های نوین یاددهی - یادگیری، مواد آموزشی، رسانه‌ها و فعالیت‌های کاربردی برای کلاس درس به‌طور مداوم و به روش‌های متفاوتی از قبیل ملاقات‌های گروه معلمان، مشاوره فردی توسط معلمان راهنما برای حل مشکل درسی و افزایش یادگیری کلاسی برگزار می‌شوند. دوره‌های آموزشی با کمک فرایند PCDA¹ (شامل برنامه‌ریزی، انجام کار، بررسی کردن و عمل کردن) برنامه‌ریزی و اجرا و به‌طور مرتب ارزشیابی می‌شوند.

«ایجاد نوعی نظام آموزشی توانمند که انسان‌ها را برای زندگی آینده آماده کند، از وظایف اصلی هر جامعه مدرن است.» در دهه‌های اخیر، فناوری اطلاعات حرکت سریع کشورهای جهان به‌سوی اقتصاد دانش‌محور و توسعه استانداردهای زندگی را در پی داشته است. اما این امر چالش‌های بسیاری را فرا روی آن‌ها قرار داده که یکی از مهم‌ترین آن‌ها آموزش نیروی انسانی به‌طور عام و آموزش معلمان به‌طور خاص است. زیرا این نیروها کمک می‌کنند تا دانش‌آموزان موضوعات درسی را عمیق‌تر بفهمند و مهارت‌هایی کسب کنند که از طریق آن‌ها بتوانند از دانش خود بهره‌برند و نقادانه بیندیشند. از این‌رو، در استرالیا برنامه کارآموزی معلمان و کارکنان آموزشی، بسیار سازمان‌یافته و جدی اجرا می‌شود، به‌طوری که معلمان مجازند مدتی از زمان و ساعت کار موظف خود را در دوره‌های آموزشی - تخصصی مرتبط شرکت کنند. همچنین می‌توانند تا سه ماه در سال، از مأموریت تدریس در مؤسسات آموزشی خارج از کشور استفاده کنند. از جمله برنامه‌هایی که برای ارتقای سطح علمی معلمان به کار برده می‌شود، مبادله معلمان با کشورهای خارجی یا مبادله معلمان ایالت‌ها با یکدیگر در داخل استرالیا است.

در هر ایالت، اتحادیه‌ای از معلمان وجود دارد که از به هم پیوستن آن‌ها «فدراسیون معلمان استرالیا» به‌وجود آمده است. هدف اتحادیه و فدراسیون ارتقای شرایط کار و وضع معلمان و دفاع از حقوق آنان است. استخدام معلمان با مدیران یا شورای مدارس است. کار معلمان تمام‌وقت است و آن‌ها باید نزد وزارت آموزش و پرورش، برای دریافت گواهی تدریس، ثبت‌نام کنند. بدون ثبت‌نام تدریس میسر نیست. شرط کسب صلاحیت تدریس گذراندن دوره‌های آموزشی است که مراکز تربیت معلم برگزار می‌کنند. معلمان می‌توانند به



فرایند برنامه‌ریزی و اجرای دوره‌های آموزشی ضمن خدمت مدرسه محور به روش PCDA

فرد مسئول	روش	فرایند
مدیر/ کارشناس آموزش/ برنامه‌ریزان دوره‌های آموزشی/ مدرسان	تشکیل جلسات برنامه‌ریزی جمعی دوره‌های آموزشی مدرسه محور معلمان -بازشناسی مشکلات/ نیازهای آموزشی معلمان از طریق پرسش‌نامه/ مصاحبه -آماده‌سازی پروژه و برنامه آموزشی	برنامه‌ریزی
مدرسان/ معلمان	برنامه‌ریزی دوره آموزشی بر مبنای دانش و درک مشترک از محتوای مورد توافق -ارائه مدل‌های آموزشی متنوعی که بر کار عملی و مواد آموزشی یاددهی - یادگیری تأکید دارد - کاربرد دانش و استقبال از محتوای آموزشی مبتنی بر محیط واقعی کلاس درس	سازمان‌دهی دوره آموزشی
مدرسان/ معلمان/ مدیران/ کارشناسان آموزش/ برنامه‌ریزان دوره‌های آموزشی/ مدرسان	- یادداشت‌برداری از تغییرات ایجاد شده در کلاس درس و مشکلات و موانع مشاهده شده - مشاهده دوره‌ای از معلمان و دانش‌آموزان بر مبنای برنامه تنظیم شده - تهیه گزارشی از مشاهدات - مشاوره گروهی برای تحلیل مشاهدات انجام شده و مشکلات تشخیص داده شده - ارائه پیشنهادات و توصیه‌هایی برای پیشرفت مدرسه - مشاوره فردی (پرسش و پاسخ و مصاحبه به منظور ارائه توصیه‌هایی برای بهبود فرایند یاددهی - یادگیری توسط مدرسان) - نتیجه‌گیری از جلسه/ برنامه‌ریزی نمایشگاه/ تبادل تجربیات یادگیری/ بحث و گفت‌وگو برای دریافت توصیه‌ها، پیشنهادات و ارزیابی از اجرای دوره آموزشی	بررسی کردن
مدیران/ کارشناسان آموزش/ برنامه‌ریزان دوره‌های آموزشی/ مدرسان	- تحلیل یافته‌ها -بازشناسی مشکلات و نقاط قوت و ضعف برنامه‌ها -برگزاری جلسات برای بهبود برنامه و توصیه برنامه‌های آموزشی تکمیلی	عمل کردن

*** ده عامل مؤثر بر اجرای موفقیت آمیز دوره‌های آموزشی مدرسه محور

۱. **حمایت‌های لازم مدیریت مدرسه:** حمایت و تسهیلگری مدیران مدارس می‌تواند میزان دستیابی دوره‌های آموزشی را به اهداف خود افزایش دهد. به این معنا که مدیریت مدرسه برگزاری دوره‌های آموزشی را در برنامه سالانه مدرسه لحاظ و منابع مالی، مادی و انسانی لازم را برای اجرای آن‌ها فراهم می‌کند (در استرالیا مدیر مدرسه مسئول توجیه و آشنا کردن معلمان تازه کار در طول سال اول تدریس آن‌هاست).

۲. **وجود برنامه‌ریزان دوره‌های آموزشی:** برنامه‌ریزان دوره‌های آموزشی افرادی هستند که به نیازهای واقعی معلمان و مسائل و مشکلات آموزشی آن‌ها، محیط واقعی کلاس درس و نیاز مدرسه آشنایند و خود نیز مدرس برخی از دوره‌های آموزشی هستند.

۳. **شرایط مدرسان دوره:** معلمان برجسته‌ای که دانش تخصصی و مهارت زیادی در موضوعات دوره‌های آموزشی و خلاقیت دارند و در توانمندسازی معلمان با استفاده از رویکرد مخاطب‌محور ماهرند، مدرس این دوره‌های آموزشی هستند.

۴. **علاقه‌مندی مخاطبان (معلمان و کارکنان آموزشی):** افرادی که داوطلبانه و با علاقه‌مندی در دوره‌های آموزشی شرکت می‌کنند، در موفقیت آن تأثیر گذارند.

۵. **طول مناسب دوره آموزشی:** طول مدت برگزاری دوره‌های آموزشی به‌نظر معلمان و سازمان دهندگان آن‌ها بستگی دارد. دوره‌ها به‌صورت کوتاه‌مدت و بلندمدت اجرا می‌شوند و تقویم آموزشی آن‌ها انعطاف‌پذیر است و معمولاً در تعطیلات تابستانی، قبل یا بعد از ساعات مدارس، برگزار می‌شوند.

۶. **محتوای دوره‌های آموزشی:** محتوا براساس نیاز مدرسه و معلمان تعیین و تهیه می‌شود، اما لازم است در راستای اهداف و فصل چهارم قانون آموزش و پرورش ملی (تأکید بر انقلاب آموزشی) تدوین شود.

۷. **محل برگزاری:** بیشتر دوره‌های آموزشی در مدارس یا حتی در کلاس درس برگزار می‌شود و امکانات و منابع آموزشی مورد نیاز برای اجرای آن‌ها فراهم می‌گردد.

۸. **بودجه آموزشی:** برای برگزاری دوره‌های آموزشی، در برنامه و بودجه سالانه مدرسه، مبلغی در نظر گرفته می‌شود.

۹. **ارزشیابی:** قبل، حین و بعد از برگزاری دوره‌های آموزشی انجام می‌گیرد.

۱۰. **شیوه‌های آموزش:**

الف) شبکه آموزش استرالیا: این شبکه مرکزی خدماتی است که هدف آن حمایت و ترویج مزایای اینترنت برای یادگیری و آموزش است و در چارچوب برنامه درسی استرالیا تنظیم شده است. این

مرکز را یک شرکت غیردولتی که متعلق به وزارت آموزش و تربیت استرالیاست، اداره می‌کند.

ب) پایگاه داده‌ها برای آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای: این پایگاه به پایگاه داده‌های پژوهشی یونسکو وابسته است و برای آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای فعالیت می‌کند و آموزش موضوعاتی چون آموزش فنی و حرفه‌ای، پژوهش، سیاست، نظام‌های آموزشی، کار و حرفه و آمار منتشر شده را برعهده دارد.

ج) پروژه معلم فردا: این پروژه شامل سرویس‌های راهنمایی شغلی و آموزش برای تمام معلمان است.

د) آموزش بین‌المللی و شبکه منابع: یک شبکه ارتباطی از راه دور و غیرانتفاعی آموزشی است که به‌صورت غیرمتمرکز، توسط دبیران داوطلب، برای کمک به معلمان و دانش‌آموزان ابتدایی و دبیرستانی، راه‌اندازی شده است (قادری و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۲۲-۹۹).

*** عناوین دوره‌های آموزشی

۱. **دوره آموزشی خاص اعضای هیئت امنای مدارس با عنوان‌های:** موضوعات حقوقی و دولتی؛ نقش‌های مراقبتی مدارس؛ حمایت از کودکان؛ امنیت و تندرستی حرفه‌ای و شغلی؛ مدیریت ریسک.

۲. **دوره آموزشی برای معلمان با سابقه:** در استرالیا برنامه‌ای با عنوان طرح توسعه آموزش معلمان با سابقه وجود دارد. در این طرح، معلمان با سابقه سه بار در سال، به‌مدت یک هفته، فرصت شرکت در دوره‌های برنامه‌ریزی، ارزشیابی و مدیریت را خواهند داشت (سمیعی، ۱۳۸۵).

۳. **دوره‌های آموزشی به‌منظور توسعه کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا) توسط معلمان در مدارس:** برنامه ملی توسعه کاربرد فاوا در مدارس که وزارت آموزش و پرورش کشور استرالیا در سال ۲۰۰۰ تدوین و به‌اجرا درآورد، مدارس این کشور را موظف به تلفیق فاوا در برنامه‌های آموزشی و درسی خود کرده است تا از این طریق بتوانند با فراهم کردن شرایطی انعطاف‌پذیر، فرایند یادگیری را بهبود بخشند. بنابر رسالت اصلی این برنامه، تمام دستگاه‌های دولتی موظف‌اند که برای دستیابی به اهداف برنامه، همه امکانات مالی خود را به کار ببرند. از این‌رو، بودجه کافی برای ارائه آموزش قبل و حین خدمت معلمان، تهیه زیرساخت‌های مناسب برای کاربرد فاوا در مدارس، تدوین برنامه درسی مطلوب و... اختصاص یافته است. در این برنامه، به پنج عامل مهم برای موفقیت دوره‌ها توجه شده است:

● نیروی انسانی: بهبود فرایند یادگیری دانش‌آموزان، حمایت مدیران و رهبران اجرایی از برنامه و آماده‌سازی معلمان برای کسب مهارت و انگیزش لازم برای کاربرد مؤثر فاوا.

● زیرساخت: دستیابی به زیرساخت‌های پیشرفته فاوا برای حمایت از فرایند یاددهی - یادگیری.

● محتوا: دستیابی و کاربرد منابع برخط^۲ و ارائه خدمات لازم به مدارس و آموزش از راه دور که به منظور حمایت از پیشرفت برنامه صورت می‌گیرد.

● تدوین خط‌مشی‌های حمایت‌کننده: منظور خط‌مشی‌هایی است که از تلفیق فاوا در مدارس حمایت می‌کنند.

● تدوین آیین‌نامه اجرایی: تدوین یک چارچوب قانونی حمایتی برای کاربرد فناوری‌های جدید با هدف ارتقای سطح یادگیری در مدارس.

بین عوامل مذکور، اطمینان از دسترسی به پهنای باند کافی برای تمام مدارس، فراهم کردن آموزش پیش از خدمت و حین خدمت به منظور پرورش مهارت‌های حرفه‌ای معلمان و دسترسی تمام معلمان و دانش‌آموزان به منابع دیجیتالی معتبر در حمایت از برنامه توسعه فاوا در مدارس، مهم‌تر از سایر عوامل گزارش شده‌اند. برای نیل به اهداف برنامه توسعه فاوا در مدارس، راهبردهای خاصی نیز تدوین شده‌اند:

○ توانمندسازی مدارس برای اتخاذ پارادایم جدید یادگیری براساس فاوا

○ در اختیار قرار دادن منابع لازم در سه حوزه توسعه حرفه‌ای، تهیه زیرساخت مناسب و کافی و تهیه محتوای مناسب برنامه درسی مبتنی بر تلفیق فاوا

○ اجرای پژوهش‌های معتبر در زمینه تأثیر کاربرد فاوا در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و اثربخشی آن در فرایند یاددهی-یادگیری و بهبود آن (امام جمعه، ۱۳۸۳).

۴. دوره‌های آموزشی الزامی: این دوره‌ها بر کاربرد فناوری در فرایند یاددهی-یادگیری و ارائه تحقیق‌ها و پژوهش‌های مبتنی بر فاوا به منظور تعمیق یادگیری تأکید دارند.

۵. دوره آموزشی آشنایی با تدریس هوشمند: طول این دوره ۴۰ ساعت است و از طریق آن معلمان با چگونگی تلفیق فناوری اطلاعات با برنامه درسی آشنا می‌شوند. همچنین، هر فرد لازم است یک طرح درس مبتنی بر فاوا تهیه و آن را در کلاس درس خود اجرا کند.

در یک ارزیابی از اثر بخشی دوره آموزشی تدریس هوشمند بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، مشخص شد که استفاده از این روش، به تعمیق یادگیری دانش‌آموزان، فعال‌تر شدن و استقلال بیشتر آن‌ها در فرایند یادگیری، مسئولیت‌پذیری و بالا رفتن انگیزه، رشد تفکر انتقادی و خلاقیت در آن‌ها کمک می‌کند (Qakley, 2007).

۶. برنامه آموزشی تربیت معلمان راهنما: از ابتدای سال ۱۹۸۲ وزارت آموزش و پرورش استرالیا به ارائه خدمات مشاوره‌ای آموزشی به معلمان، با عنوان معلم فردها اقدام کرده است. برای اجرای این طرح، به مدرسی که تعداد دانش‌آموزان آن‌ها بین ۱۵۰ تا ۲۰۰ شاگرد است یک معلم راهنما تخصیص می‌یابد. در مدرسی که تعداد دانش‌آموزان آن‌ها از ۱۵۰ نفر کمتر است، مدیر مدرسه خدمات مورد

نظر را در اختیار معلمان قرار می‌دهد. افراد مورد نظر هفته‌ای یک بار از کلاس‌های درس مدارس تحت پوشش خود بازدید می‌کنند و خدمات زیر را ارائه می‌دهند:

- راهنمایی و ارائه خدمات مشاوره‌ای به معلمان نظیر: شناسایی شاگردان نیازمند به آموزش‌های ویژه، تشخیص مشکلات یادگیری دانش‌آموزان به منظور تجویز برنامه آموزشی مناسب برای برطرف کردن این مشکلات

- ارائه خدمات مشاوره‌ای به والدین در زمینه نقش آن‌ها در انجام

و تکمیل برنامه‌های درسی مدرسه‌ای

- شناسایی دانش‌آموزانی که در امر خواندن، نوشتن و حساب کردن مشکل دارند و کمک به حل مشکلات آموزشی آن‌ها

*** مراکز برگزار کننده دوره‌های آموزشی

در استرالیا مؤسسه خدمات آموزشی، مؤسسه آموزش و هدایت مدارس، شورای رؤسای آموزشی، و شورای به‌کارگیری فناوری در آموزش دوره‌های آموزشی را برگزار می‌کنند.

پی‌نوشت

1. Planning, Doing, Checking and Action
2. Information and Communication Technology
3. On line

منابع

۱. الماسی، علی محمد (۱۳۷۵). آموزش و پرورش تطبیقی. رشد. تهران.
۲. قادری، صدیقه؛ زارعی، محمد؛ زواری، اسماعیل (۱۳۸۵). استراتژی‌های توسعه تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات در نظام آموزشی (با تأکید بر تجارب موفق کشورهای آمریکا، استرالیا، هند و ایران). نشریه روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی
3. www.emilford.com.au/education-schools/inservice-training
۴. سمعی، مرتضی (۱۳۸۵). رو به فردا: بررسی نوآوری‌ها و ارتقای جایگاه معلمان در چند کشور جهان. مجله رشد معلم. شماره ۲۰۷.
۵. امام‌جمعه، طیبه (۱۳۸۳). تجربه گذار به جامعه دانش و اطلاعات در آموزش و پرورش (استرالیا، نیوزیلند و سنگاپور). نشریه فرهنگ و تعاون. شماره ۲۹.
6. Qakley, C. (2007). "Implementing the Intel Teach Essentials course: Selected best known method in Australia" University of Melbourne
7. http://en.wikipedia.org/wiki/Special:_assistance_Teacher

